

Badelunda kyrka

Ny textilförvaring

Antikvarisk rapport

Badelunda kyrka 1:1
Badelunda socken
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Helén Sjökvist

Badelunda kyrka

Ny textiltvättning

Antikvarisk rapport

Badelunda kyrka 1:1
Badelunda socken
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Helén Sjökvist

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2018

Omslag: Ny textilförvaringsmöbel. Foto Lisa Skanser.

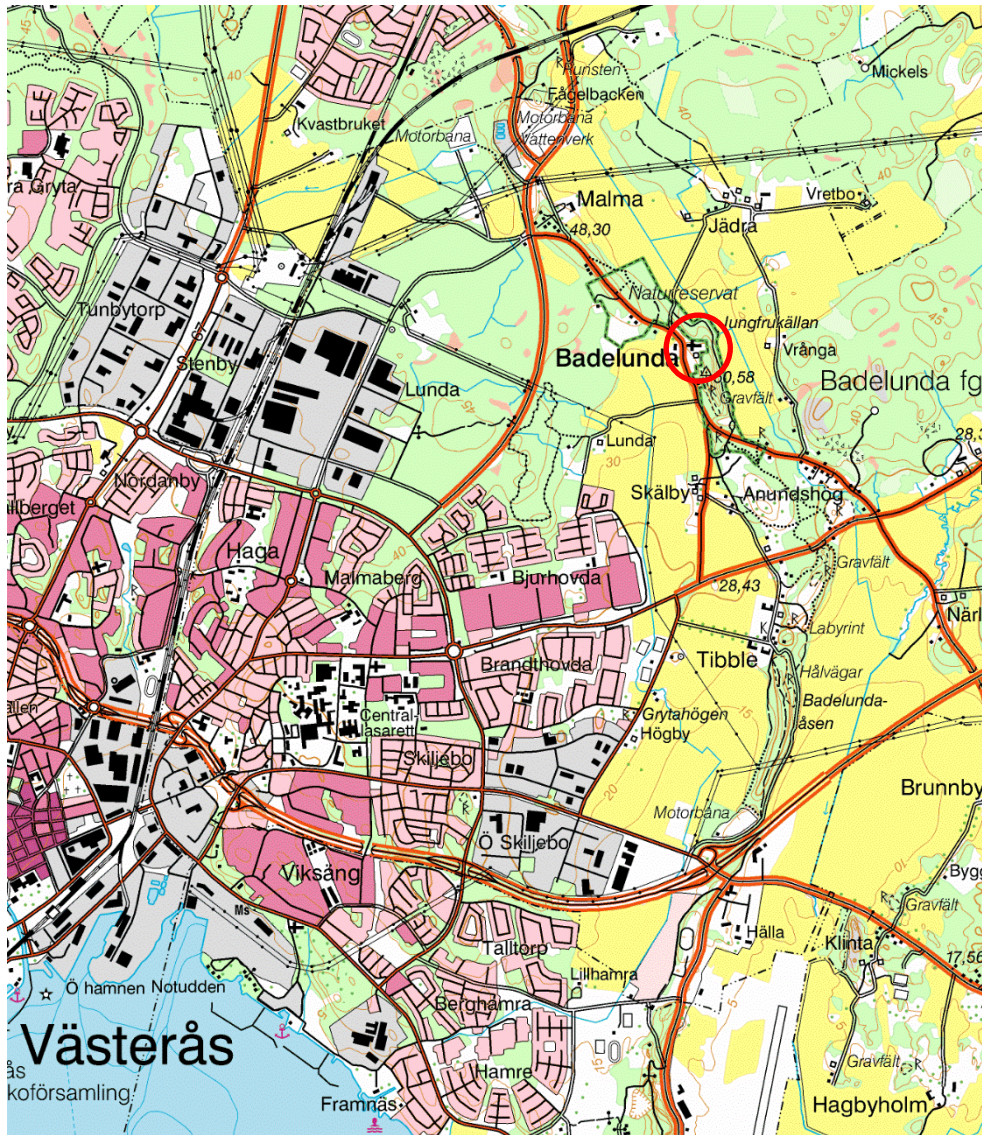
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-689-8

Tryck: Stiftelsen Kulturmiljövård, Västerås 2018

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund	5
Kortfattad historik med relevans för ärendet.....	5
Genomförande	6
Referenser.....	9
Otryckta källor.....	9
Litteratur.....	9
Tekniska och administrativa uppgifter	9

Figur 1. Kyrkans läge markerat med en röd ring. Utdrag ur Gröna kartan. Skala 1:50 000.

Inledning

Arbetet med möbelen utfördes till större delen 2014–2015. Tillstånd till arbetet gavs av Länsstyrelsen i Västmanlands län 2010-11-25 med diarienummer 433-5018-10. Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har medverkat som antikvarier på uppdrag av Västerås pastorat.

Bakgrund

Till en början avsågs den nya textilförvaringsmöbelen placeras fristående mitt i sakristian och förses med en möjlighet att vika ut bordsskivor så att den även skulle kunna användas som mötesbord. Denna idé genomfördes dock ej och slutresultatet blev istället två möbler, vilka står på varandra.

Kortfattad historik med relevans för ärendet

Badelunda kyrka är en av de tegelornerade gråstenskyrkorna i norra Svealand.¹ Den uppfördes troligen under sent 1200-tal och omfattade då den nuvarande kyrkans östra del samt koret, vilket då var lägre och smalare.² Under 1300-talet tillkom sakristian och under tidigt 1400-tal tillbyggdes även ett vapenhus i söder, vilket på 1540-talet fick målningar av Urian Olofsson från Östervåla. År 1648 byggdes Horn-Wittenbergs gravkor till på korets södra sida. På 1650-talet kom kyrkan att förlängas med omkring 10 meter mot väster.

Vid en stor ombyggnad 1892 fick kyrkan sin nuvarande volym efter att korets valv och yttertak höjts. Samtidigt gjordes fönsteröppningarna större och försågs med bågar av svartmålat järn med färgade rutor. De förut vitlimmade valven och väggarna fick en livligare färgsättning och kyrkan fick en ny, öppen bänkinredning enligt tidens mode, liksom orgelläktare, altare och altarskrank.

År 1959–60 kom kyrkan att delvis omgestaltas både in- och utvändigt. Fönsteröppningarna krymptes och fick gråmålade snickerier. De inre arbetena 1959–60 gick bland annat ut på att avlägsna 1892 års färgsättning. Valvens och väggarnas måleri doldes med flera strykningar kalkfärg i enhetlig, vit nyans. De äldre klinkergolven i gångar och kor ersattes med polerad, grå kalksten på gjuten betongplatta. Den öppna bänkinredningen ersattes med en sluten, vars gavlar försökte efterlikna dem som funnits före 1892 års renovering. Altare och orgelläktare ombyggdes till nuvarande utseende. I samband med arbetet togs även 1540-talets vapenhusmålningar fram och restaurerades.

Kyrkan har i sin ägo flera äldre mässhakar och andra textilier.³ Två röda mässhakar i sammet med guldgaloner är tillverkade under 1750-talet, och en svart sammetsmässhake med silverdekor är från år 1800. Den allra mest intressanta är kanske dock en medeltida korkåpa av mörkt blågrön, ursprungligen blåviolett, silkessammet med bräm och ryggsköld av senmedeltida figurbroderi.⁴ Ryggsköldens broderi föreställer Bebådelsen. Brämet broderi föreställer evangelisterna. Man har även i sin ägo ett antependium av rött siden från 1730-talet och en kollektåv från år 1700.⁵

¹ Berggren 1983.

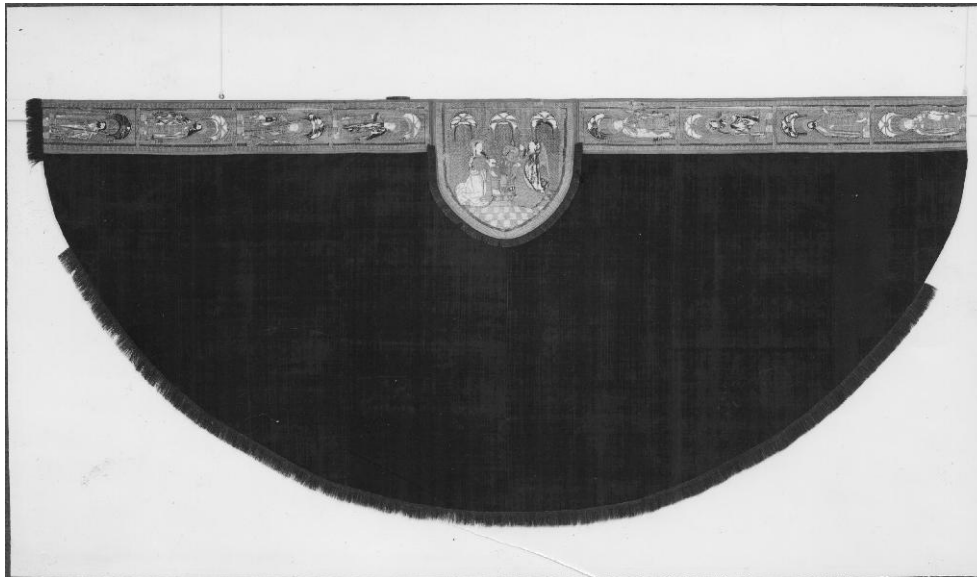
² Hammarskiöld 2004.

³ Berggren 1983.

⁴ RAÄ Kulturmiljöbild.

⁵ Berggren 1983.

Skåpen som fram tills nu använts till textilförvaringen tillkom i samband med renoveringen 1959–60.⁶ Skåpen hade hängande förvaring för kalkkläden och mässhakar. En del äldre textilier förvarades i en kista. I den vård- och underhållsplan som finns poängteras behovet av ny förvaring, i synnerhet med tanke på bristen på god liggande förvaring.

Figur 2. Medeltida korkåpa från Badelunda. Foto ATA.

Genomförande

Den nya möbelen är en tekniskt avancerad, klimatstyrd möbel. Dess undre del består av en tät kammare försedd med givare. Om fuktnivån stiger inne i möbelen finns en värmare som ska reglera luftfuktigheten. Fukten ska bindas i materialet. Ovanpå den tekniskt avancerade avdelningen står en vanlig möbel för liggande förvaring, som inte är tät, och som innehåller de mässhakar som är i bruk.

Tanken är att den avancerade delen av möbelen används för långtidsförvaring och inte öppnas så ofta. Det ska vara möjligt att kontrollera klimat- och få ner WHC-värden. Uppbyggnaden är gjord i lager på lager för att minimera rörelser i materialet. Luckan måste tillverkas med stor exakthet för att klara kraven på täthet.

Utvändigt ser möbelen ut som en vanlig textilförvaringsmöbel i trä. Bottenplattan är isolerad. Stommen har en mellanskiva av polyetylen vilket är isolerande. Materialet används istället för tidigare använda alu-folie. Inne i möbelen har man en värmefolie från Ebeco. Bottenplattan är fäst med skruvar för att det ska vara möjligt att byta denna folie vid behov. Möbelns sidor är tillverkade av dibond och lamellskivor. Som distanser mellan lagren sitter plywood. Mellan lagren en isolering av en tunn foamskiva av en typ som används i kryppgrunder. Skivan ska vara åldersbeständig i kryppgrundsmiljö i sextio år. Skivan är cirka 11 mm men motsvarar i isoleringsförmåga 45 mm glasull. Utsidan är klädd med furuplywood för att stadga upp konstruktionen.

Utsidan målas med linoljefärg från Ottossons. Beslagen kommer från Eskilstuna kulturbeslag. Tätningslisten är kontrollerad hos tillverkaren så att den inte avger skadliga

⁶ Lst beslut 2010-11-25.

emissioner. Även smörjmedlet i kullager i lådbeslagen är kontrollerat vad gäller emissioner.

Den enklare skåpsektionen för mer frekvent använda textilier har utförts genomgående i furu och har en mer traditionell uppbyggnad.

Figur 3. Principuppbyggnad av möbeln. Foto Helén Sjökvist.

Figur 4. Stommen har en mellanskiva av polyetylen. Foto Helén Sjökvist.

Figur 5. I möbeln har man även en värmefolie från Ebeco. Foto Helén Sjökvist.

Figur 6. Möbeln under uppbyggnad. Foto Helén Sjökvist.

Figur 7. Placering av möbler för liggande förvaring i sakristian. Foto Lisa Skanser.

Referenser

Otryckta källor

Hammariskiöld, R. 2004. *Karakterisering av Badelunda kyrka*. Västerås stift.

Länsstyrelsens beslut dnr 433-5018-10, daterat 2010-11-25

Litteratur

Berggren, B. 1983. *Badelunda kyrka*. Västerås stifts kyrkoberivningskommitté. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM14137
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	433-5018-10
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Badelunda kyrka 1:1
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Socken:</i>	Badelunda
<i>Beställare:</i>	Västerås pastorat
<i>Entreprenör:</i>	Västerås Möbelhantverk AB, Lillhärad
<i>Antikvarisk medverkan:</i>	Helén Sjökvist/Lisa Skanser Stiftelsen Kulturmiljövård Stora Gatan 41 722 12 Västerås